

Biddend leven uit Gods beloften Volgens Calvijn

Hervormde Mannenbond
Huishoudelijke vergadering
J.M. Molenaar
13 april 2024

Inleiding

Mannenbroeders,

Wandelen met God! Het jaarthema van het seizoen 2023-2024. Op allerlei manieren werden we aangemoedigd. In Bijbelstudie I: 'Het leven van Abraham (Genesis 12-24).' Wat een wandeling is dat geweest. Door diepten en over hoogten. In aanvechting en vertrouwen. In Bijbelstudie II: 'Het leven van de christelijke gemeente van Efeze (Efeze 1-6).' Wat een aanmoedigingen kregen we te horen. Wandel in de goede werken. Wandel als wijzen. Wandel nauwgezet. Wandel in de liefde. Op de Toerustingsdag: 'Gedoopt, maar dan...?!' Het leven vanuit de doop bleek geen leven van vallen en opstaan, maar een leven van sterven en opstaan. Dat is het leven vanuit Romeinen 6 en wat de Vroege Kerk ons zeggen wil. Tijdens diverse streekvergaderingen: 'Het leven van Henoch (Genesis 5: 24-26).' Hij was vijftig jaar. Zijn leven ging om. 'Hij wandelde met God en was niet meer, want God nam Hem weg.'

Vandaag sluiten we dit jaarthema af. In de hoop dat het er van kwam. Dat die wandeling in ons leven begonnen is, dankzij Gods genade. Dat we er in volharden, dankzij Gods ontferming. Op allerlei manieren hebben we namelijk gezien, hoe die wandeling er uit ziet, zodat we met nog meer passie en overgave zullen wandelen in het nieuwe leven, dat Hij heeft bereid voor al degene die Hem liefhebben en dienen.

Op deze huishoudelijke vergadering zou ik nog één ding onder uw aandacht willen brengen. Wandelen met God is voor alles een gebedswandel. Biddend leven uit Gods beloften. Alleen dan is direct de vraag: Hoe staat het daarmee? In uw leven? In mijn leven? In deze tijd en cultuur? Velen ervaren immers een grote leegte. Een fundamentele, diepe eenzaamheid wordt gevoeld. Velen leven naar hun overtuiging in een zwijgend heelal. De natuurwetenschap oefent immers druk uit op het geestelijke leven. Alles ligt vast in gesloten wetmatigheden. En een God die leidt, stuurt, ingrijpt... Velen kunnen het niet meer geloven, laat staan dat ze tot een God zouden bidden. Daarbij komt nog: De verschrikkingen in deze wereld. Wat mensen onweerhouden en ongestraft elkaar aandoen in demonische drift elkaar martelen en zelfs vernietigen.

Hoe kan God dat nu toelaten? Het slaat velen uit het lood en doet het gebed verstommen.¹

De diepe vragen van Blaise Pascal liggen aan de oppervlakte bij velen. Hij schreef in één van zijn zogenaamde pensees: “Ik zie deze schrikbarende ruimten van het universum die mij omsluiten en ik blijk mij te bevinden in een uithoek van deze onmetelijke uitgestrektheid, zonder te weten waarom ik mij hier bevind en niet elders (...). De eeuwige stilte van deze oneindige ruimte jaagt mij angst aan.”² Nouja, of die oneindige ruimte de mens van vandaag angst aanjaagt, dat is stof voor een andere lezing wellicht. Maar de ervaring en wetenschap van die oneindigheid van het heelal, van een diepe eenzaamheid, van vaststaande natuurwetten, van demonische verschrikkingen, die mensen elkaar aandoen. Deze ervaringen doen iets met het gebedsleven. Niet alleen bij de seculiere mens, maar zeker ook bij de kerkmens.

Dr. K.H. Miskotte geeft in zijn boekje - De weg van het gebed - een ontdekkende analyse over de biddeloosheid in wereld en kerk: “Wij hebben altijd geweten, dat de wereld *niet* bidt. Men zou het als een definitie voor ‘wereld’ kunnen gebruiken, dat zij (ofschoon God haar vasthoudt en onderhoudt) contact mist; de wereld is *het gebied der biddeloosheid*. Misschien hebben wij nooit zo sterk als tegenwoordig geweten, dat ook de kerk, althans vele van haar leden, met stomheid geslagen is, de richting van de geest tot God niet vindt, de woorden niet meer opbrengt, de behoefte aan gebed soms nauwelijks meer voelt. Wat wij hier vaststellen, rust op het gedrag en het getuigenis van honderden, die door het pastoraat in zulk een toestand worden aangetroffen. Het vervult ons met zo grote zorg, dat we ons geroepen achten, een bijzondere opwekking tot herstel van deze ontreddering te doen uitgaan in de gemeente. We zijn echter overtuigd, dat deze opwekking, gepaard moet gaan met een nadere onderwijzing of verklaring aangaande de *aard* van het gebed; want de biddeloosheid wortelt weliswaar niet in redelijke overwegingen, maar ze wordt daardoor wel meer duurzaam, meer vanzelfsprekend, meer verstand.”³ Diep profetische woorden. Maarja, profetie zou profetie niet zijn, als er geen weg gewezen

---

¹ Miskotte, *De weg van het gebed*, p. 9-10.

² Pascal, *Gedachten*, p. 83-92.

³ Miskotte, a.w., p. 8.

wordt uit deze biddeloosheid: "...Nadere onderwijzing of verklaring is nodig aangaande de aard van het gebed..."

Ik wil daarom vanmiddag een poging tot 'nader onderwijs' wagen. Dat doe ik aan de hand van het Bijbelse onderwijs dat Calvijn ons geeft. Ik raakte er steeds meer van overtuigd: Hoe hij spreekt over het gebed, dat hebben wij ook vandaag nodig. In een diepe Bijbelse Godsvrees neemt hij ons mee. Op tal van vragen geeft hij antwoorden. Juist in de institutie van Calvijn is het gebed het omvangrijkste thema. Dat is veelzeggend. Het gaat Calvijn in zijn theologie om oprechte vroomheid, die geboren wordt in de gemeenschap met Christus. De institutie uit 1536 kreeg niet voor niets de ondertitel: *pietas*, vroomheid.⁴ Niet de predestinatie of de voorzienigheid krijgt daarbij de meeste aandacht. Nee, het uitgebreidst gaat Calvijn in op het gebed.

In deze lezing wil ik vier vragen met u beantwoorden:

1. Wat is bidden?
2. Waarom zou ik bidden?
3. Hoe moet ik bidden?
4. Hoe verhoort God mijn gebeden?

En dat alles met het diepe verlangen en intense gebed, dat we worden opgewekt in onze ontredde. Dat we er (nog meer) overtuigd van zullen raken: De diepe stilte van het zwijgende heelal is doorbroken door Gods eigen lieve stem, Die ons aanspreekt en opwekt. Hij zegt het immers Zelf: "Doe uw mond wijd open en Ik zal hem vullen (Psalm 81: 11b)."

1. Wat is bidden?

Vraag aan een kind: Wat is bidden? Het antwoord luidt: Praten met God. Dat is ook zo. Een gesprek met God. Een heen en weer gaan tussen de hoog heilige God en ik, klein en zondig menskind. Ook volgens Calvijn is bidden: "Een soort communicatie tussen mens en God."⁵ Alleen Calvijn zegt het nog iets preciezer, Bijbels, wat mij

---

⁴ Reuver, *Calvijns gebedsleer. Venster op zijn vroomheid*, p. 7.

⁵ *Institutie*, III, 20. 2

betreft. Wat is bidden, volgens Calvijn? Hij zegt hiervan in de laatste uitgave van zijn institutie uit 1559: “Het gebed is immers een soort communicatie tussen de mensen en God, waardoor mensen het heiligdom van de hemel kunnen binnengaan en God kunnen aanspreken op Zijn beloften.”⁶

Twee dingen vallen hierbij op:

- I. Binnengaan in het heiligdom van de hemel.
- II. God aanspreken op Zijn beloften.

Het eerste moeten we gewoon even proeven, want dat is een ontzettende realiteit. Temidden van die Pascal-ervaring: “De eeuwige stilte van deze oneindige ruimte jaagt mij angst aan.” Daar middenin klinkt dit machtige woord: “Door het gebed kunnen mensen binnengaan in het heiligdom van de hemel.”

Broeders, wie dat beseft, zal toch innerlijk de drang gaan voelen om te bidden. Daarbij is het volkomen helder voor Calvijn geloof en gebed – gebed en geloof, horen bij elkaar. Zonder geloof komt het namelijk niet tot een werkelijk bidden en zonder gebed is er geen werkelijk geloof. Alleen wat is dan geloof? Wanneer Calvijn spreekt over het geloof, maar ook als hij spreekt over het gebed valt steeds weer het woord *belofte* (promissio). Een kern in het denken van Calvijn. Dr. M. van Campen schrijft hierover: “Welgeteld blijkt het zelfstandig naamwoord *belofte* in de laatste uitgave van de Institutie (1559) meer dan 360 keer voor te komen. Het aantal malen dat dit woord genoemd wordt in traktaten, preken en commentaren is niet bekend, maar het loopt in de vele honderden.”⁷

Geloof en gebed, gebed en geloof. Steeds valt het woord *belofte*. Want wat is geloof, volgens Calvijn? “Geloof is een vast en zeker weten dat God ons goed wil doen. Dat weten is gebaseerd op de waarheid van **zijn belofte** van genade in Christus en wordt door de Heilige Geest geopenbaard in ons verstand en bezegeld in ons hart.”⁸

---

⁶ *Institutie*, III, 20. 2

⁷ Campen, *Leven uit Gods beloften. Een centraal thema bij Calvijn*, p. 11.

⁸ *Institutie*, III, 2. 7.

Wij zoeken onze zekerheid dus niet in bijzondere openbaringen of ervaringen, zoals de wederdopers in Calvijns dagen en hun navolgers tot vandaag de dag nog steeds doen. Nee, zegt Calvijn: “Wij moeten Gods talloze beloften overdenken, welke Hij ons beloofd heeft te zullen nakomen.”⁹ Het ware geloof richt zich dus altijd op de belofte. Het begint bij de belofte. Het rust op de belofte. Het eindigt in de belofte. En wat doet dat beloftegeloof? Heel eenvoudig en diep tegelijk: God al biddend aan Zijn beloften houden...! Want dat is het tweede wat gezegd wordt door Calvijn. Wat is gebed? “Bidden is God aan kunnen spreken op Zijn beloften.”

Welke beloften? Broeders, hier tril ik van eerbied en beef ik van dankbaarheid. Want als het woord *belofte* valt, dan gaat het over de *verbonds*beloften. Verbond en belofte is bij Calvijn een twee-eenheid. In zijn commentaren worden *verbond* en *belofte* herhaaldelijk in één adem genoemd. Terecht zegt dr. M. van Campen: “Wij moeten zo’n aanspraak niet verstaan in deze zin, dat bij iedere belofte die God aan mensen doet, een verbond zou worden opgericht; het omgekeerde is echter wel waar: Steeds wanneer er sprake is van het verbond, draait alles om promissio. En alle andere beloften van God rusten ten diepste in het verbond dat Hij eenmaal gesloten heeft. Zij komen daaruit voort als was het een bron.”¹⁰

Ga het maar na: De belofte van vergeving en de belofte van vernieuwing. In de verbondstekenen van doop en avondmaal zijn deze beloften ons voor ogen gesteld. Ja, doop en avondmaal zijn onderpanden van die beloften.¹¹ Bidden is dus altijd verbondsverkeer, zoals u hebt kunnen lezen in het januarinumnummer van MANKracht, in het artikel van ds. A. Langeweg.¹² Het gebed doet ons ingaan in het hemels heiligdom en daardoor kunnen we God aanspreken op Zijn beloften. Want: “Uit eigen beweging heeft God zich aan Zijn eigen beloften gebonden.”¹³

---

⁹ Campen, A.W., p. 23.

¹⁰ Campen, A.W., p. 96.

¹¹ Campen, A.W., p. 75.

¹² Langeweg, *Het gebed: verbondsverkeer*, p. 16-17.

¹³ Campen, A.W., p. 54.

2. Waarom zou ik bidden?

Maarja, waarom zou je dan nog bidden? God heeft Zich immers aan Zijn beloften gebonden. Dan zou je toch kunnen zeggen: 'Dat komt dus wel goed met die beloften. Wat God zegt zal Hij doen. Wat Hij belooft maakt Hij waar. Waarom zou je daar dan nog om bidden gaan? Trouwens, God weet toch alles. Dan hoeven wij het Hem toch niet te vertellen?'

Nouja, als een man getrouwd is, hoop ik toch niet dat hij zo over zijn omgang met zijn vrouw spreekt. Een goed huwelijk wil toch onderhouden worden? In gesprek, in bij elkaar zijn, in delen van vragen en verlangens. Maar goed, de vraag wil ik natuurlijk best uitgebreider behandelen: Waarom zou ik bidden?

In de eerste plaats heel eenvoudig: De Heere God heeft het ons geboden. "Onder de vrome plichten is er geen waarop in de Schriften zo vaak gewezen wordt..."¹⁴ Heel mooi zegt Calvijn: "Zoals het geloof uit het evangelie geboren wordt, zo worden onze harten door het geloof ertoe gebracht Gods naam aan te roepen (Romeinen 10: 14-17)."¹⁵ "Beloftegeloof zonder gebed zou een werkeloos, ja een dood geloof zijn."¹⁶ Juist in het gebed doen wij een beroep op God om ons in alles bij te staan. En wie zo bidt, zal een 'uitnemende rust en kalmte' in het geweten ontvangen. Wie bidt vindt dus rust. Wie bidt zal er van overtuigd raken, dat niets van het kwaad dat ons treft voor God verborgen is en al biddend mag je er van overtuigd zijn dat de Heere het beste voor ons wil en het beste voor ons kan zorgen.¹⁷

Maar als God toch alles al weet, waarom zou ik dan bidden? Natuurlijk Hij heeft het geboden om te bidden. Dat heb ik zojuist gehoord, maar dan nog. Nou, zegt Calvijn, kijk eens naar Elia. Hij wist dat God het zou laten regenen. Toch knielt Hij neer in 1 Koningen 18: 41-43. Niet omdat Hij een gebrek had aan geloofsvertrouwen, maar omdat hij het als zijn plicht ziet om zijn verlangens bij God bekend te maken. En om te voorkomen dat zijn geloof in slaap sukkelt of minder levendig wordt.¹⁸ Wij hebben het gebed dus nodig:

---

¹⁴ *Institutie*, III, 20. 13.

¹⁵ *Institutie*, III, 20. 1.

¹⁶ Campen, A.W., p. 50.

¹⁷ *Institutie*, III, 20. 2.

¹⁸ *Institutie*, III, 20. 3.

- a) Om ons er aan te wennen in alle noden de toevlucht tot Hem te nemen.
- b) Om God getuige te maken van verlangens waarover we ons schamen.
- c) Om Zijn weldaden met dankbaarheid te ontvangen.
- d) Om Zijn goedgunstigheid te overdenken en met een nog groter genoegen de dingen toe te eigenen waarvan we erkennen dat God ze op het gebed aan ons schenkt.
- e) En ten slotte omdat wij door het gebed zullen ondervinden in onze harten dat God voorziet in al onze zorgen.¹⁹

Broeders, wat een redenen om te bidden! Het beloftegeloof wordt geboren door het evangelie en dat beloftegeloof wordt er ook toe gebracht om God aan te roepen en met Hem te verkeren in het hemelse heiligdom.

3. Hoe moet ik bidden?

Maarja, hoe moet ik dan bidden? Ik vind het zo moeilijk. Nou, laat ik dit eerst zeggen: God geeft de Heilige Geest tot leermeester in het gebed.²⁰ Dat mag ons troosten en bemoedigen. De Geest komt onze zwakheden te hulp (Romeinen 8: 26). Juist ook onze gebedszwakheden. In al onze gebedszwakheden krijgen we namelijk een sleutel aangereikt. De sleutel van de belofte. Daar moeten wij gebruik van maken. God geeft ons de sleutel in handen, benadrukt Calvijn. Anders zou ik nooit durven binnengaan in het hemelse heiligdom. Maar God Zelf zegt: 'Hier Mijn kind, langs de trappen van de beloften mag je tot Mij omhoog klimmen.'²¹

Heel ons leven mag gebedsleven zijn. Heel onze levenswandel mag gebedswandel worden. Zonder onderbreking mag een christen bidden tot God. Nee, natuurlijk vaste tijden zijn ook nodig. Uren die we afzonderen voor Hem. Als het maar geen bijgelovig getijdengebed wordt, zegt Calvijn.²²

---

¹⁹ *Institutie*, III, 20. 3.

²⁰ *Institutie*, III, 20. 5.

²¹ *Institutie*, III, 20. 14.

²² *Institutie*, III, 20. 50.

Daarbij geeft Calvijn ook regels voor het gebed. Tim Keller heeft deze regels op een hele mooie manier besproken in zijn boek over het gebed.²³ Lees het maar eens na. Want waar gaat het nu altijd om wanneer wij bidden gaan. Vier dingen:

- a. Vreze des Heeren
- b. Eigen onvermogen beseffen
- c. Oprechte verootmoediging
- d. Hoop en vertrouwen hebben op de verhooring.

De eerste regel: Vreze des Heeren. Heel snel zeggen wij dan: 'Dat betekent niet dat je bang bent voor God.' Toch moeten we dat – volgens Keller - niet te snel zeggen. Natuurlijk het gaat hier *niet* om angst voor straf, zoals staat in 1 Johannes 4: 18. Maar - zegt Tim Keller – het gaat in de theologie van Calvijn om een sidderen vanwege onze onuitsprekelijke liefde voor en vreugde in God. Dat we sidderen bij het voorrecht om in Zijn aanwezigheid te verkeren en vanuit een intens verlangen om Hem te eren als we in Zijn heiligdom binnengaan. In ontzag komen we tot God. In een diepe eerbied. Want we zijn ontzettend bang om de HEERE verdriet te doen.²⁴ Dat!

Regel twee. Bij het bidden hebben wij altijd ons eigen onvermogen te voelen. Een sterk besef van onze afhankelijkheid van God en een bereid zijn om eigen fouten onder ogen te zien en ons daarvan te bekeren. "Wij moeten meedogenloos eerlijk zijn over onze tekortkomingen en zwakheden, zegt Keller."²⁵ Daar spoort Calvijn ons in aan. Geen schone schijn of zelfrechtvaardiging, maar eerlijkheid en oprechtheid. Dat is nodig in ons bidden.

Regel drie: Bid in oprechte verootmoediging voor God.²⁶ Wij dienen de gedachte aan eigen roem te laten varen. Bidden is niet vertrouwen op iets van jezelf. In het gebed oefenen wij ons in het vertrouwen op God. Wij geven Hem de roem die Hem toekomt. Zoals Daniël deed (Daniel 9: 18-19), zoals David deed (Psalm 143: 2), zoals Jesaja deed (Jesaja 64: 5-9), zoals Jeremia deed (Jeremia 14: 6). Volgens Calvijn zijn het

---

²³ Keller, *Bidden, vertrouwelijke omgang met de ontzagwekkende God*, p. 109-119.

²⁴ Keller, A.W., p. 111.

²⁵ Keller, A.W., p. 111-112.

²⁶ *Institutie*, III, 20. 8.

beginpunt en de voorbereiding van het rechte bidden, de bede om vergeving met een ootmoedige en oprechte belijdenis van schuld. Nee, deze ootmoed hoeven we niet zelf te fabriceren. Dat zal ook niet gaan. Calvijn zegt in de catechismus van Genève: “God moet ons hierin te hulp komen. (...) Het is de Geest van God Die in ons onuitsprekelijke verzuchtingen verwekt en in onze zielen die verlangens teweegbrengt die in het gebed vereist worden (Rom. 8: 26; Gal. 4: 6).”²⁷

En dan de vierde regel: Bid met hoop en vertrouwen op de verhoring. Wij liggen aan de ene kant als we bidden in ware ootmoed en verslagenheid geveld voor Gods aangezicht, maar we moeten toch een zekere verwachting hebben dat onze gebeden worden verhoord. Over die verhoring straks meer.

In al deze regels viel me op hoe Calvijn spreekt over de HEERE en over de mens. De totale verlorenheid van de mens zet hij steeds opnieuw tegenover de totale goedheid van God. Nee, laat duidelijk zijn: deze vier regels zijn geen weg om te komen tot volmaakte gebeden. Eerlijk zegt Calvijn: “Niemand heeft dit (namelijk het bidden) ooit zo zuiver en volkomen gedaan als op zijn plaats geweest zou zijn.”²⁸ Wat kan een mens klagen over zijn onvolmaakte gebeden. “Gebeden die met zoveel gebreken bevlekt zijn, verdienen eigenlijk afgewezen te worden, maar God vergeeft die tekortkomingen, als de heiligen er maar over zuchten, zichzelf erom bestraffen en meteen weer tot zichzelf komen.”²⁹ Dat gebrek en tekort van ons maakt glashelder dat onze gebeden niet de moeite waard zijn om verhoord te worden, omdat wij zo goed bidden. Uiteindelijk hangt ook het gebed bij Calvijn helemaal aan de regel van de genade, zegt Keller. Wij worden niet verhoord op basis van ons gedrag, maar dankzij het verlossingswerk van Christus.³⁰

4. Hoe verhoort God mijn gebeden?

Alleen hoe zit het dan met die verhoring? Ik heb zo vaak gebeden om dat ene, maar het blijft zo stil. Hoort God wel? Dan is de eerste vraag: dat waar u voor bidt, is daar een belofte voor in de Bijbel? De beloften vormen namelijk niet alleen de grond, maar

---

²⁷ Calvijn, *Catechismus van Genève*, afdeling 35, 244.

²⁸ *Institutie*, III, 20. 16.

²⁹ *Institutie*, III, 20. 16.

³⁰ Keller, A.W., p. 115.

ook de grens van het gebed. De mens moet niet meer verwachten dan wat God belooft.³¹ God zal ons niet zomaar alles geven wat we Hem vragen. Daarom is het altijd nodig, dat we in onze gebeden Gods beloften overdenken en aan Hem voorhouden. De verhoring van ons gebed is dus altijd de vervulling van Zijn eigen beloften. Daarom eindigen we elk gebed met het woordje *amen*.

Ja, zegt iemand, maar is God dat dan verplicht om ons te verhoren? Heel mooi – wijst dr. Van Campen er op – dat Calvijn in één van zijn commentaren God een ‘vrijwillige schuldenaar’ noemt. Hij is ons niets verplicht. Helemaal waar. Maar God heeft zich uit eigen beweging aan Zijn beloften gebonden. Al Gods beloften zijn in Christus ja en amen (2 Korinthe 1: 10). Zij worden in Hem en dankzij Hem bevestigd en vervuld. Als we staan op de rotsbodem van de beloften, dan hoeven we dus niet te twifelen aan de verhoring van onze gebeden. Voorwaarde is wel dat wij in geloof en oprecht bidden. Alles waar we in geloof om bidden zal ons gegeven worden (Mat. 21: 22 en Mar. 11: 24).³²

Ja, zegt u, maar ik ervaar niet altijd dat God mijn gebeden verhoord en Zijn beloften vervuld. Inderdaad, volgens Calvijn is er een voorlopige gebedsverhoring en een toekomstige definitieve gebedsverhoring. *Voorlopig*, want hier en nu kan een mens bij tijden diep ervaren: De HEERE verhoort mijn gebeden. Alleen hoe zit het dan met die gebeden die onverhoord lijken te blijven? Wanneer het gebeden zijn waarin we God hebben voorgehouden wat Hij beloofd heeft, zal Hij het in Zijn grote *toekomst* verhoren. Want geloven in de beloften gaat dan ook meer dan eens dwars tegen onze ervaring in. Een man als Luther heeft daar veel over geschreven. Hij schreef vanuit de bevinding van zijn hart en leven. Meer dan eens ervaar ik niets. Meer dan eens word ik hevig aangevochten. Het geloof en gebed gaat door de beproeving heen. Het is dan zaak om vast te houden aan de reddingsboei van Gods beloften.

Maar meer dan Luther, heeft Calvijn er ook op gewezen, dat het geloof de belofte ook meer dan eens bevestigd mag zien. Wat God belooft in Zijn Woord, dat doet Hij ons ook ervaren. Nee, niet iedere belofte wordt hier en nu vervuld. Wij zullen in dit leven

---

³¹ Campen, A.W., p. 55.

³² *Catechismus van Genève*, afdeling 35, 249.

de beloften niet rechtlijnig vervuld zien.³³ Dat kan ons aanvechten en strijd geven in ons leven. Alleen Gods kinderen zullen niet alleen geloven dat de beloften betrouwbaar zijn, maar ze zullen het – meer dan eens - ook ervaren. Daarom kunnen wij de hulp die God ons beloofd heeft geduldig afwachten.³⁴

Ik kom tot een afronding. Ik heb een poging gewaagd tot nader onderwijs. In een tijd dat niet alleen de wereld *het gebied van de biddeloosheid* is geworden, maar ook in de kerk *het gebied van de biddeloosheid* steeds meer terrein veroverd. We zien uit naar een opwekking in deze. Allereerst in ons eigen hart en leven. Juist als de oneindigheid en stilte van het heelal ons beklemd, dan is het zaak om in te gaan in het heiligdom dat God in Christus voor ons geopend heeft. Het is mijn hoop en verlangen dat we weer en steeds meer leren om God aan te spreken op Zijn beloften.

Broeders, ook na dit gebedsonderwijs komen wij niet boven de verzuchting van Guido Gezelle uit, maar als we elke dag onze gebedsnood aan God bekend zouden maken, zal Hij dan niet door Zijn Geest ook in onze tijd en cultuur, in ons leven en geloven, ons te hulp komen, in al onze zwakheden? De vraag stellen is hem beantwoorden.

Daarom eindig deze lezing met dat indrukken gedicht:

Gij badt op eenen berg

Gij badt op eenen berg alleen,
en ... Jesu, ik en vind er geen
waar 'k hoog genoeg kan klimmen
om U alleen te vinden:
de wereld wilt mij achterna,
alwaar ik ga
of sta
of ooit mijn oogen sla;
en arm als ik en is er geen,
geen een,

---

³³ Campen, A.W., p. 46.

³⁴ Campen, A.W., p. 48.

die nood hebbe en niet klagen kan;
die honger, en niet vragen kan;
die pijn, en niet gewagen kan
hoe zeer het doet!
o Leert mij, armen dwaas, hoe dat ik bidden moet!

Guido Gezelle

Uit: Verzameld dichtwerk, 1980.

Gebruikte literatuur

- Calvijn, J. *Institutie. Onderwijs in de christelijke godsdienst*, Theofilus, 2019.
- Calvijn, J. *Het gebed – de voornaamste oefening van het geloof waardoor wij elke dag Gods weldaden verkrijgen*. in *Institutie III*. 20 (1559), pag. 524-548. In *Calvijn verzameld (1)*, Red.: Herman J. Selderhuis, 524-548. Utrecht: KokBoekencentrum, 2019.
- Calvijn, J. *De catechismus van Genève (1545)*. In *Calvijn verzameld (1)*, Red.: Herman J. Selderhuis, p. 371-444. Utrecht: KokBoekencentrum, 2019.
- Campen, M. van. *Leven uit Gods beloften. Een centraal thema bij Johannes Calvijn*. Kampen: De Groot Goudriaan, 1988.
- Keller, Tim. *Bidden. Vertrouwelijke omgang met de ontzagwekkende God*. Franeker: Van Wijnen, 2015.
- Langeweg, A. *Het gebed: Verbondsverkeer!* In *Mankracht*, Jaargang 84. Nr. 1 Januari 2024, p. 16-17.
- Miskotte, K.H. *De weg van het gebed*. 's Gravenhage: Boekencentrum, 1982.
- Blaise Pascal, *Gedachten*. Amsterdam: Boom, 2004.
- Reuver, A. de. *Calvijns gebedsleer. Venster op zijn vroomheid*. Enschede: Buijten & Schipperheijn, 2007.